

MUSTAQILLIK DAVRI SHE'RIYATI

Termiz shahar 1-son texnikumi ona tili fani o'qituvchisi SHaturayeva Iroda

Mustaqillik davri she'riyati (1991-yildan hozirgacha) o'zbek adabiyotining eng boy va rang-barang bosqichlaridan biri hisoblanadi. Bu davr she'riyati sho'ro tuzumi tazyiqlaridan qutulib, milliy o'zlikni anglash, hurlik va inson ruhiyatining ichki olamini kashf etishga yo'naltirildi.

Bu davr she'riyatining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- **Milliy g'oya va vatanparvarlik:** Mustaqillik, ozodlik, ona Vatanga muhabbat va milliy g'urur asosiy mavzularga aylandi.
- **Badiiy tafakkurning yangilanishi:** Ijodkorlar an'anaviy qoliplardan chiqib, modernizm va postmodernizm unsurlaridan foydalana boshladilar. Ramzlar, metaforalar va falsafiy mushohadalar ko'paydi.
- **Shakl va vazn o'zgarishlari:** Barmoq va aruz vaznlari bilan bir qatorda, erkin vazn (oq she'r) ham keng rivojlandi.
- **Tarixga qaytish:** Amir Temur, Bobur kabi buyuk ajdodlarimiz siymosi va boy madaniy merosimizni she'riyatda qayta talqin qilish kuchaydi.

Taniqli ijodkorlar:

Bu davrda Abdulla Oripov va Erkin Vohidov kabi ustoz san'atkorlar bilan birga, Rauf Parfi, Halima Xudoyberdiyeva, Shavkat Rahmon, Usmon Azim, Xurshid Davron, Faxriyor va Bahrom Ro'zimuhammad kabi shoirlar yangicha ruhdagi asarlari bilan she'riyatni boyitdilar.

Umuman olganda, mustaqillik davri o'zbek she'riyati milliy va umumbashariy qadriyatlar uyg'unlashgan, insonning ruhiy erkinligini tarannum etuvchi jonli jarayondir.

Mustaqillik davri she'riyati — bu shunchaki xronologik davr emas, balki o'zbek adabiyoti tarixidagi **yangi estetik hodisadir**. Bu davrda ijodkorlar sho'ro

mafkurasi qoliplaridan butkul voz kechib, shaxs erkinligi va milliy o'zlikni anglashga asoslangan yangi poetik tafakkurni shakllantirdilar.

Quyida mustaqillik davri she'riyatining asosiy yo'nalishlari va xususiyatlari batafsil keltirilgan:

1. Milliy o'zlik va tarixiy xotira

Istiqlolning ilk yillaridan boshlab she'riyatda milliy qadriyatlarni tiklash va tarixiy haqiqatlarni yoritish ustuvor yo'nalishga aylandi.

- **Ajdodlar timsoli:** Amir Temur, Bobur, Jaloliddin Manguberdi kabi siymolar endi "bosqinchi" emas, balki xalq ozodligi va g'ururi timsoli sifatida talqin qilindi.

- **Milliy detallar:** She'rlarda xalqona ifor, milliy ramzlar va qadriyatlarni ifodalovchi detallardan foydalanish kuchaydi.

2. Poetik tafakkur va modernizm

Mustaqillik davri o'zbek she'riyatida **modernizm** tendensiyalari keng quloch yoydi. Bu yo'nalishda insonning ichki "men"i, ruhiy evrilishlari va koinot bilan bog'liqligi ramziy-majoziy usullarda tasvirlanadi.

- **Ramziylik va metafora:** Shoirlar voqelikni to'g'ridan-to'g'ri emas, balki murakkab ramzlar orqali ifodalashga o'tdilar.

- **Shavkat Rahmon ijodi:** Uning she'rlarida modernistik va falsafiy yo'nalish ustun bo'lib, inson tafakkuri va hayotning teran ma'nosini ifodalashga intilish kuchli.

- **Falsafiy teranlik:** Inson va jamiyat, hayot va mamot, hurlik va asorat kabi mavzular yangicha falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilindi.

3. Janr va shakl yangilanishlari

Bu davrda an'anaviy janrlar saqlangan holda, mutlaqo yangi shakliy izlanishlar olib borildi:

- **Erkin vazn (Oq she'r):** Rauf Parfi va undan keyingi avlod vakillari (masalan, Faxriyor, Bahrom Ro'zimuhammad) erkin vaznni o'zbek she'riyatining ajralmas qismiga aylantirdilar.
- **Yangi shakllar:** Jamol Kamolning **taronalari**, Anvar Obidjonning **to'rtqavatli** va **so'taruboiylari**, Abdunabi Hamroning **chorzarblari** kabi yangi badiiy shakllar paydo bo'ldi.
- **Sirojiddin Sayyid:** Uning ijodida an'anaviy mumtoz janrlar (g'azal, qasida) zamonaviy ruh bilan uyg'unlashgan holda davom ettirildi.

4. Lirik "Men" va shaxs konsepsiyasi

Mustaqillik davri she'riyatida lirik qahramon endi "ommaning bir qismi" emas, balki mustaqil fikrlovchi, o'z dardi va dunyosi bo'lgan alohida **shaxs** sifatida namoyon bo'ladi. Shoirlar insonning ruhiy erkinligini, uning iztiroblari va baxtini ijtimoiy buyurtmalardan xoli holda tasvirlay boshladilar.

Asosiy vakillar va ularning o'rni:

- **Eski avlod davomchilari:** Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, Halima Xudoyberdiyeva (milliy g'oya va an'anaviylik).
- **Islahotchilar:** Rauf Parfi, Shavkat Rahmon, Usmon Azim (modernizm va yangi estetik me'zonlar).
- **Yangi to'lqin:** Faxriyor, Bahrom Ro'zimuhammad, Go'zal Begim (metajadidizm va sof modernizm).